

PEYGAMBER EFENDİMİZ'İN (sas) GENÇLİĞİ

Doç. Dr. Casim AVCI¹

Peygamber Efendimiz çocukluğundan itibaren Câhiliye devrinin yaygın kötülüklerinden hiç birine bulaşmamış, putlara tapmamış, putlar için kesilen kurban etinden yememiş, içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklardan uzak durmuştur. Onun bu hususta ilahî koruma altında olduğu da bilinmektedir. Hz. Ali'nin Resûlullah'tan naklettiğine göre o şöyle buyurmuştur: *“Ben Câhiliye dönemi insanların işledikleri bir şeye iki defa teşebbüs ettiysem de Yüce Allah yapmak istediğim şey ile arama girip beni alıyordu. Bundan sonra da Yüce Allah beni peygamberlikle şereflendirinceye kadar hiçbir kötü şeye teşebbüs etmedim.”*² Ardından Resûlullah şu iki olayı anlattı. Buna göre Peygamberimiz, amcası Ebû Tâlib'in aile bütçesine katkıda bulunmak üzere Mekkeliler'in koyunlarını güttüğü günlerden birinde Kureyşli gençlerin iştirak ettiği bir eğlenceye katılmak ister. Mekke'ye yaklaştığında ansızın bastıran uyku yüzünden uyuya kalır; uyandığında ise sabah olmuş güneş doğmuştur. Diğer bir seferinde de koyunlarını arkadaşına bırakıp Mekke'ye geldiğinde çalgı sesleriyle ıslıkların birbirine karıştığını duyar. Ne olduğunu sorunca seslerin bir düğün evinden geldiği anlaşılır. Düğüne katılmak üzere biraz ilerlediğinde uyuya kalır ve ertesi gün sabahleyin ancak uyanabilir. Doğruca arkadaşının yanına döner ve başından geçenleri onunla paylaşır.³

Ümmü Eymen'den rivayet edildiğine göre bir defasında Peygamber Efendimiz Buvâne adı verilen yerde bulunan bir putun yanında yapılan dinî törenlere amcası Ebû Tâlib ve halalarının ısrarı üzerine katılmak zorunda kalmış, ancak kendisine yapılan ilahî bir ikaz sonucu oradan uzaklaşmıştır. Bundan sonra bir daha Kureyşlilerin bu bayramına katılmadığı gibi amcası ve halaları da bu konuda ona baskı yapmamışlardır.⁴

FİCÂR SAVAŞINA KATILMASI

Câhiliye döneminde Arap kabileleri arasında çeşitli sebeplerle sık sık savaşların çıktığı bilinmektedir. Genel olarak Eyyâmü'l-'Arab diye isimlendirilen bu savaşların sayısı çeşitli müelliflere göre 75 ilâ 1700 arasında değişmektedir⁵. Öyle ki, her türlü düşmanlık ve mücadeleden el çekilmesi gereken, kötülük yapmanın ve kan dökmenin yasak olduğu haram

¹ Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Öğretim Üyesi

² Taberî, II, 279; Halebî, I, 200.

³ Taberî, II, 279; Halebî, I, 200; Köksal, II, 118-119; Algül, I, 164-165.

⁴ İbn Sa'd, I, 158; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 48; Algül, I, 165.

⁵ Mehmet Ali Kapar, “Eyyâmü'l-'Arab”, *DİA*, XII, 14.

aylarda (zilkade, zilhicce, muharrem, receb) bile savaşların yapıldığı olurdu. Haram aylarda cereyan ettiği için bu savaflara Ficâr savaşı adı verilirdi. Hz. Peygamber de gençliğinde böyle bir savafla katılmak durumunda kalmıfltı. Onun katıldığı savafl “Eyyâmü’l-ficâri’l-evvel” denilen birinci gurup ficâr savaflarının dördüncüsü ve aynı zamanda en şiddetlisi olup müttefik Kureyş-Kinâne ve Kays-Aylân kabileleri arasında cereyan etmiştir. Savaflın temel sebebi Benî Kinâne’den Berrâd b. Kays’ın Hevâzin eşrafından Urve b. Utbe’yi öldürmesidir. Bu savaflta Kureyfliler kabile asabiyeti sebebiyle Benî Kinâne’nin yanında yer aldı. Harb b. Ümeyye, Kureyş ve Kinâneliler’in başkumandanlığına getirildi. Kureyş’in kollarından Hâşimoğulları’nın reisi ve Hz. Peygamber’in amcası Ebû Tâlib haram aylarda buldukları gerekçesiyle Hâşimoğulları’nın bu savafla katılmasına razı olmadı. Hâşimoğulları Zübeyr b. Abdülmuttalib kumandasında bu savafla katılmak zorunda kaldı. Savafl, Kureyş ve müttefiki Kinâne’nin zaferiyle sonuçlandı. Peygamber Efendimiz’in bu şiddetli savafla amcalarıyla birlikte katıldığı, ancak fiilen savaflmayıp amcalarına ait eşyaları koruduğu, ayrıca gelen okları da kalkanla karşılayıp toplamak suretiyle amcalarına verdiği, bu konudaki farklı rivayetler içinde tercih edilen görüştür. Bu sırada yaşının on dört, on beş, on yedi veya yirmi olduğu zikredilmektedir.⁶

HİLFÜ’L-FUDÛL CEMİYETİNDE BULUNMASI

Mekke’de kabileler arasında yaşanan ve bazan kan dökülmesinin yasak olduğu haram aylarda dahi meydana gelen çekişme ve çatışmalar, şehrin güvenli bir belde olmasına gölge düşürmüştü. Öte yandan hac ve ticaret amacıyla Mekke dışından gelen zayıf ve güçsüz kimseler birçok defa haksızlık ve zülme uğramakta idiler. Şehirde mal, can, ırz ve namus güvenliği kalmamıştı. Haram aylar arasında yer alan zilkâdede yaşanan bir olay bardağı taşıran son damla oldu ve vicdan sahibi hakperest insanları harekete geçirdi: Yemenli Zübeyd kabilesinden bir tâcir Mekke’ye mal getirmiş ve belirli bir fiyat karşılığında Âs b. Vâil es-Sehmî ile pazarlık yapıp malı teslim etmişti.⁷ Ancak Âs b. Vâil borcuna sadık kalmayıp oldukça düşük bir para teklif etti ve satıcıyı oyalayıp durdu. Sonunda borcunu inkâr ettiği gibi aldığı malları iade etmeye de yanaşmadı. Zor durumda kalan Yemenli tâcir aralarında Benî Sehm’in de bulunduğu Hilfü’l-ahlâfa dahil kabilelerin bazı ileri gelenlerine müracaat etti. Ancak onlar Âs b. Vâil’in Mekke ileri gelenlerinden olduğunu, kabilesi Benî Sehm’in de mensuplarını korumak için Hilfü’l-ahlâftan ayrılabilceğini ve böylece kendilerinin Hilfü’l-

⁶ İbn Hişâm, I-II, 184-187; İbn Sa’d, I, 126-128; Hüseyin Algül, “Ficâr”, DİA, XIII, 52.

⁷ Rivâyetlerin çoğunda alıcının adı Âs b. Vâil, İbn Habîb’in *el-Münemmak* adlı eserinde (s. 275) ise Huzeyfe b. Kays es-Sehmî olarak kaydedilmektedir.

mutayyebîn'e karşı zayıf duruma düşeceklerini dikkate alarak yardım etmediler. Çaresizlik içinde ne yapacağını düşünen tâcir ertesini gün güneşin doğmak üzere olduğu ve Kureyş ileri gelenlerinin de Kâbe etrafında küme küme oturdukları bir sırada Ebû Kubeys dağına çıktı. Herkesin duyacağı yüksek sesle acıklı bir şekilde mağduriyetini dile getirdi ve yardım istedi. Hilfü'l-ahlâf'a mensup kabilelerin aldırış etmemelerine karşılık Hilfü'l-mutayyebîne mensup kabileler bundan rahatsızlık duyarak harekete geçtiler. Bunların başında son Ficâr savaşında Hâşimoğulları'na kumanda eden ve savaşa katılmış olmaktan da pişman olduğu anlaşılan Zübeyr b. Abdülmuttalib gelmekteydi. Hz. Peygamber'in amcası olan Zübeyr b. Abdülmuttalib şehrin en zengin, yaşlı ve nüfuzlu kabile reisi durumundaki Abdullah b. Cüd'ân et-Teymî'ye baş vurarak onu bu işin görüşülmesi için bir toplantı yapmaya iknâ etti. Kureyş'in kollarından Benî Hâşim, Benî Muttalib, Benî Zühre, Benî Teym ve Benî Esed ileri gelenleri, Abdullah b. Cüd'ân'ın evinde yapılan yemekli toplantıya iştirak ettiler. Toplantıya o sırada yirmi yaşında olan Peygamberimiz de⁸ amcası Zübeyr b. Abdülmuttalib ile birlikte katıldı. Toplantıda hazır bulunanlar uzun tartışmalardan sonra haksızlığı önlemek için yemin ettiler ve bu iş için gönüllülerden oluşacak bir gurup kurmayı kararlaştırdılar.⁹

Bu harekete “Erdemli insanların yemini” anlamında Hilfü'l-fudûl adı verildi. Kaynaklara göre yemin ve antlaşmanın muhtevası genel hatlarıyla şöyledir: “Allah'a and olsun ki, Mekke şehrinde birisi zulüm ve haksızlığa uğradığı zaman hepimiz o kişi ister iyi ister kötü, ister bizden ister yabancı olsun kendisine hakkı verilinceye kadar tek bir el gibi hareket edeceğiz; deniz süngeri ıslattığı ve Hira ile Sebîr dağları yerlerinde kaldığı sürece bu yemine aykırı davranmayacağız ve birbirimize mâlî yardımda bulunacağız”.¹⁰ Hilfü'l-fudûl'un ilk icraatı topluca Âs b. Vâil'in yanına gidip Zübeydli tâcirin hakkını geri almak ve mazluma hakkını iade etmek oldu. Mekke ileri gelenlerini karşısında gören Âs b. Vâil borcundan kaçamadığı gibi Hilfü'l-fudûl'a katılmayanlardan hiç kimse de onu destekleyip bu harekete karşı çıkmadı. Yemin yapıldıktan sonra yeni katılıma açık olmayan bu antlaşma İslâm döneminde de bir süre devam etmiş ve son mensubunun Emevî hilâfetinin başında ölümüyle tarihe karışmıştır.¹¹

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) peygamberliği döneminde Hilfü'l-fudûl ittifakından övgüyle bahsetmiş ve şöyle demiştir: “Abdullah b. Cüd'ân'ın evinde yapılan antlaşmaya amcalarımla

⁸ Hz. Peygamber'in bu sırada otuz beş yaşında olduğu da rivayet edilir. Bk. İbn Habîb, *el-Münemmak*, s. 53.

⁹ İbn Habîb, *el-Münemmak*, s. 52-53; Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd* (nşr. Mustafa Abdülvâhid ve dğr.), Kahire 1407/1986, II, 208-210.

¹⁰ İbn Hişâm, I-II, 133-134; İbn Sa'd, I, 129; Süheylî, *er-Ravzu'l-ünüf* (nşr. Abdurrahman el-Vekîl), Kahire 1387/1967, II, 73; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 52.

¹¹ Muhammed Hamidullah, “Hilfü'l-fudûl”, *DİA*, XVIII, 32.

birlikte ben de katılmışım. Bu ittifakta yer almış olmanın mutluluğunu güzel ve kızıl develere değişmem. Bugün de böyle bir antlaşmaya çağrılısam tereddüt etmeden giderim.”¹²

TİCARETLE UĞRAŞMASI VE SEYAHATLERİ

Peygamberimiz (sas) de Mekke’deki birçok Kureyşli gibi ticaret ile meşgul olmuştur. Kumaş ve tahıl ticaretiyle uğraşan Ebû Tâlib’e yardım etmek suretiyle ticaret hayatına başlamış ve amcasının yaşlandığı yıllarda kendisi ticarete devam etmiştir. Bu dönemde onun çeşitli yerlere ticaret amacıyla seyahat ettiği bilinmektedir. Mekke’nin güneyinde Yemen yolu üzerinde on günlük mesafedeki Hubâşe panayırına, bir veya iki defa Yemen’e, ayrıca Doğu Arabistan’daki Muşakkar ve Debâ panayırlarına gittiği tespit edilebilmektedir¹³. Bu seyahatler sebebiyle bir taraftan ticarî hayatın gereklerini öğrenirken, diğer taraftan Arabistan’ın muhtelif yerlerinde yaşayan insanları yakından tanıma, onların dil ve lehçelerini, dinî, siyasî ve sosyal durumlarını öğrenme imkânını elde ediyordu.

Peygamber Efendimiz’in gençliğinde katıldığı panayırlardan biri de Ukâz panayırı idi. Burada ticaretin yanısıra edebî konuşmalar yapılır; şairler bütün kabiliyetlerini ortaya koyarak şiirler okurlardı. Ünlü hatipler yetiştiren İyâd kabilesine mensup Kus b. Sâide, Arap yarımadasında putlara tapmayan ve Hz. İbrahim’den gelen tevhîd akîdesine bağlı Hanîfler arasında yer alıyordu. Aynı zamanda tabip ve kâhin olup hitabet ve şiirleriyle meşhurdu. Konuşma sırasında yüksek bir yere çıkmak, kılıç veya âsâya dayanmak gibi âdetleri onun başlattığı ileri sürülür. Muammerûn denilen uzun ömürlü insanlar arasında yer aldığı ve seksen üç yaşında 600 yılı civarında vefat ettiği belirtilir. O Ukâz’daki meşhur hitabesinde **tevhîd** inancına vurgu yapmış ve Resûlullah da onun bu konuşmasını dinlemişti. İslâm döneminde Cârûd b. Abdullah başkanlığında Medine’ye gelen İyâd kabilesi heyetine Hz. Peygamber Kus b. Sâide’yi sorunca kendisine onun vefat ettiği söylenmiştir. Peygamber Efendimiz tevhîd inancına vurgu yaptığı için çok beğendiği bu konuşmayı hatırlatmış, ancak ezberlemediğini söylemişti. Bunun üzerine orada bulunan ve kendisi de Kus b. Sâide’yi o panayırda dinlemiş olan Hz. Ebû Bekir hutbeyi ezbere okumuştur.¹⁴ Kus b. Sâide’nin bu meşhur hitabesi şöyledir:

¹² İbn Hişâm, I, 134. Hilfû’l-fudûl hakkında derli toplu bilgi için bk. Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 52-54; aynı yazar, “Hilfû’l-fudûl”, *DİA*, XVIII, 31-32.

¹³ Geniş bilgi için bk. Hamidullah, “Hz. Peygamber’in İslâm Öncesi Seyahatleri” Çeviren: Abdullah Aydın, *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, IV (Ankara 1980), 327-342.

¹⁴ İbn Sa’d, I, 315; Cevâd Ali, VI, 464-466; Mehmet Ali Kapar, “Kus b. Sâide”, *DİA*, XXVI, 460.

“Ey insanlar! Geliniz, dinleyiniz; dinlediklerinizi belleğiniz ve ondan faydalanınız, ders alınız. Gerçek şudur ki, yaşayan ölü; ölen yok olur. Olacak olur, yağmur yağar, otlar biter, çocuklar doğar, analarının babalarının yerini tutar. Sonra hepsi mahvolup gider. Olayların ardı arkası kesilmez, birbirini takip eder.

Kulak veriniz, dikkat ediniz, gökte haber var, yerde ibret alınacak şeyler var. Yeryüzü bir sarayın döşemesi, gökyüzü bir yüksek tavan. Yıldızlar yürür, denizler durur. Gelen kalmaz, giden gelmez. Acaba vardıkları yerden hoşnut olup da mı kalıyorlar, yoksa orada bırakılıp uykuya mı dalıyorlar?

Yemin ederim, Allah’ın bir dini vardır ki, şimdi bulunduğunuz dinden daha sevgilidir; Allah’ın gelecek bir peygamberi vardır ki, onun gelmesi pek yakındır. Gölgesi üzerinize gelmiştir. Ne mutlu o kimseye ki, ona inanıp doğru yolu bulur. Ne yazık o talihsiz ki, ona karşı gelip isyan eder. Yazıklar olsun ömürleri gaflette geçenlere!

Ey İyâd kabilesi! Hani babalarınız ve dedeleriniz, hani süslü köşkler ve taştan evler yapan Âd ve Semûd kavmi? Hani dünya varlığına aldanıp da kavmine “Ben sizin en büyük rabbinizim” diyen Firavunlar, Nemrutlar! Onlar sizden daha zengin ve daha güçlü değiller miydi? Bu toprak onları değirmeninde öğütüp toz etti, yok etti. Kemikleri bile çürüyüp dağıldı. Evleri yıkılıp ıssız kaldı. Yerlerini, yurtlarını şimdi köpekler şenlendiriyor! Sakın onlar gibi etmeyin; onların yolundan gitmeyin. Her şey geçicidir. Kalıcı olan ancak Allah’tır ki, birdir, eşi ve benzeri yoktur. Tapılacak ancak O’dur. Doğmamış ve doğurmamıştır. Evvel gelip geçenlerden bizim ibret alacağımız şey çoktur.

Ölüm ırmağının girecek yerleri var, ama çıkacak yerleri yoktur. Büyük küçük, genç yaşlı herkes göçüp gidiyor. Giden geri dönmüyor. İyice anladım ki, herkese olan bana da olacaktır...”¹⁵

Hz. Peygamber tekrar dinlediği bu hutbeyi tasvib etmiş ve Kus hakkında: “*Allah Kus’a rahmet eylesin. Kıyamet gününde onun ayrı bir ümmet olarak diriltileceğini umarım*” demiştir.¹⁶

Câhiliye döneminin yaygın kötülüklerinin hiçbirine bulaşmaksızın temiz bir hayat yaşayan Hz. Peygamber çevresinde iffeti, mertliği, merhameti ve hak severliğinin yanı sıra ticaret hayatında da doğruluğu ve güvenilirliği sebebiyle “Muhammedü’l-Emîn” veya sadece

---

¹⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* (nşr. Ali Şîri), Beyrut 1408/1988, II, 289-296; Ahmed Cevdet Paşa, *Peygamber Efendimiz Sallallâhü Aleyhi ve Sellem*, Sadeleştiren: Muallim Mahir İz, Neşre hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, İstanbul 2006, s. 32-33; Mehmet Ali Kapar, “Kus b. Sâide”, *DİA*, XXVI, 460

¹⁶ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, II, 294; Mehmet Ali Kapar, “Kus b. Sâide”, *DİA*, XXVI, 460.

“el-Emîn” unvanıyla bilinmekteydi. Mekkeli tâcirlerden Kays b. Sâib Hz. Peygamber’le birçok ticarî iş yaptığını ve ondan daha iyi bir ortağa rastlamadığını belirterek şöyle demiştir: “O ticarî bir yolculuğa çıkacağı zaman kendisine bazı işleri havale ettiğim olurdu. Seyahatten döndüğünde benim tamamen memnun kalacağım bir şekilde hesap görmeden kendi evine çekilip gitmezdi. Buna karşılık ben seyahate çıktığımda bana bir iş havale ederse, dönüşümde, herkes bana kendi işleri ile ilgili hususları sorup dururken o, bana sadece sağlık ve afiyette olup olmadığını sorardı”.¹⁷

HZ. HATİCE İLE EVLİLİĞİ

HZ. Hatice, Kureyş’in ileri gelenlerinden Huveylid b. Esed’in kızı olup soyu dedelerinden Kusay’da Hz. Peygamber’in nesebi ile birleşir. Babası Huveylid, Ficâr savaşından önce ölmüştü. Annesi Fâtıma bint Zâide (Zeyd) olup bu kanaldan soyu da Lüey b. Gâlib’de Resûlullah’ın soyu ile birleşmektedir. Hz. Peygamber’den önce iki defa evlilik yapmış olan Hz. Hatice soylu, güzel ve zengin bir hanımdı. O ilk evliliğini Ebû Hâle Hind b. (Nebbâş b.) Zürâre et-Temîmî ile yapmış ve bu evlilikten Hz. Peygamber’in şemâiline dair rivâyetiyle tanınan ve onun terbiyesinde yetişen Hind adlı oğlu doğmuştu.¹⁸ Ebû Hâle’nin ölümünden sonra Atîk (Uteyyik) b. Âbid (Âiz) el-Mahzûmî ile evlenmiş; bu evlilikten de Hind adlı bir kızı dünyaya gelmişti.¹⁹ Hz. Hatice ikinci kocasının ölümünden sonra Kureyş’in ileri gelenlerinden evlilik teklifleri almakla birlikte olumlu cevap vermemekte, güvenilir bulunduğu kimselerle ticaret yaparak yaşamını sürdürmekteydi. İffetli ve güzel ahlâkı sebebiyle “Tâhire”, ticaretle meşguliyeti dolayısıyla da “Tâcire” diye anılmaktaydı.²⁰

Mekke’nin tanınmış zenginlerinden olan Hatice, kervanlarının başında bulunamıyor, onları ücretle tuttuğu şahısların idaresinde gönderiyordu. Hatice, bu sıralarda bir tavsiye üzerine çevresinde üstün ahlâk sahibi ve güvenilir bir genç olarak tanınan Hz. Peygamber’le (s.a.v.) ortaklık antlaşması yaptı ve başkalarına verdiği ücretten daha fazlasını kendisine vereceğini belirtip kölesi Meysere ile birlikte ticaret kervanını Suriye’ye götürmesini istedi.²¹ O sırada yirmi beş yaşında olan Peygamberimiz, Hz. Hatice’nin kölesi Meysere ile birlikte kervanı Suriye’ye götürdü ve bu ticarî seyahatinden oldukça kârlı bir şekilde döndü. Öyle ki

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 425; Hamidullah, I, 56-57.

¹⁸ İbn İshâk Hz. Hatice’nin Ebû Hâle’den bir de kızı olduğunu kaydeder. Bk. *Sîretü İbn İshâk*, s. 229.

¹⁹ Bazı kaynaklarda Hatice’nin önce Atîk ile, onun ölümü üzerine de Ebû Hâle ile evlendiği kaydedilir. Bk. İbn İshâk, s. 229.

²⁰ Hz. Hatice için “Kübrâ” sıfatı Resûlullah’ın en büyük hanımı olması sebebiyle daha sonraki dönemlerden itibaren kullanılmıştır. Bk. M. Yaşar Kandemir, “Hatice”, *DİA*, XVI, 465.

²¹ Bazı rivayetlere göre Hz. Hatice akrabası olan Huzeyme b. Hakîm’i de Hz. Peygamberle birlikte göndermişti. İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, II, 134 ; Hamidullah, I, 58; Köksal, II, 146.

Hız. Hatice'nin bu kervandan kazancı normal kazancının iki katı olmuştu. Bu sonuçtan büyük memnuniyet duyan Hız. Hatice, Peygamberimizin hissesini de iki kat ödedi ve onun dürüst ve doğru sözlü olduğunu da bizzat görmüş oldu.

Öte yandan bu seyahat esnasında Hız. Peygamber'i yakından tanıma imkânı bulmuş olan Meysere, onda gördüğü beceriklilik, dürüstlük, güvenilirlik, temizlik, bolluk ve bereketi Hatice'ye büyük bir hayranlık içerisinde anlatmakla bitiremiyordu.²²

Meysere'nin Peygamber Efendimiz'in ahlâkı ve davranışları hakkında hayranlık uyandıran övgü dolu sözleri dinleyen Hatice, ona daha çok güven duydu ve bu takdir hisleri gün geçtikçe arttı. Hız. Peygamber ahlâk ve kişiliği yanında fizikî özellikleri itibarıyla da dikkatini çekmekteydi.

Hız. Hatice bir süre sonra Hız. Peygamber hakkında hissettiklerini Nefise bint Ümeyye (Münye) ile paylaştı ve ondan, uygun bir şekilde kimseye belli etmeden Hız. Peygamber'le görüşüp bu husustaki fikrini yoklamasını istedi. Hız. Hatice'nin Peygamberimize evlilik teklifini bizzat kendisinin yaptığına dair rivâyetler de bulunmakla birlikte, onun Nefise vasıtasıyla edindiği olumlu izlenimden sonra böyle bir teklifte bulunduğunu düşünmek de mümkündür. Bir süre sonra Nefise Peygamber'le samimi bir biçimde konuşma fırsatı yakaladı ve ona: "Artık yaşça olgunlaştın, iyi bir aileye mensupsun ve sahip olduğun mükemmel şahsiyet de herkesin malumudur. O halde niçin evlenmiyorsun? Muhakkak ki, sen istersen kolaylıkla münasip bir eş bulabilirsin" dedi. Peygamberimiz buna karşılık olarak müstakil bir yuva kurup ailesini geçindirmek için yeterli imkânlar henüz sahip olmadığını belirtti. Nefise: "Şayet sen zengin, zengin olduğun kadar da güzel ve aynı zamanda makbul bir aileden kız bulursan cevabın ne olur?" diye sordu. Hız. Peygamber biraz da şaşkın bakışlarla "Böyle birisi kim olabilir ki?" deyince Nefise artık isim telaffuz etme vaktinin geldiğini düşündü ve "Böyle birisi var...Hatice" diye cevapladı. Hız. Peygamber "Onun bunu kabul etmesi imkânsız. Mekke'nin bütün zenginleri ona tâlip oldular; ama o reddetti" deyince Nefise şöyle dedi: "Şayet sen benim teklifimi kabul ediyorsan gerisini bana bırak! Ben ortak bir dostumuza bu konuyu açacağım". Beklemediği bir durumla karşılaşan Hız. Peygamber biraz düşündükten sonra teklifi kabul etmişti. Nefise gidip durumu Hatice'ye anlattı. Hız. Peygamber'in olumlu cevabı üzerine Hatice'nin onunla görüştüğü ve şöyle dediği rivayet edilir: "Sen benim akrabam olduğun için, ayrıca insanlar arasındaki şeref, ahlâk, güvenilirliğin ve dürüstlüğünden dolayı seninle evlenmeyi tercih ettim".²³

Hız. Peygamber evlilik konusunu amcalarıyla da istişare etti. Ebû Tâlib ve diğer

²² İbn Hişâm, I-II, 191; Belâzürî, I, 97. Ayrıca bk. İbn İshâk, s. 59-61..

²³ İbn İshâk, s. 60; İbn Hişâm, I-II, 189; İbn Sa'd, I, 131; Hamidullah, I, 62.

amcaları, babası vefat etmiş olduğu için Hatice'yi amcası Amr b. Esed'den istediler. Âdet olduğu üzere Ebû Tâlib ayağa kalkıp bir konuşma yaptı ve yeğenin üstün özelliklerini sıralayarak ona eş olmak üzere Hatice'yi istediklerini belirtti. Kız tarafı adına Amr b. Esed ve Varaka b. Nevfel de birer konuşma yaparak Hatice'nin özelliklerine vurgu yaptılar ve bu evliliğe onay verdiklerini ifade ettiler. Peygamber Efendimiz, Hz. Hatice'ye mehir olarak yirmi deve verdi. Mehirin 480 veya 500 dirhem olduğu da kaydedilir. Ailelerin anlaşması üzerine düğün yapıldı; develer kesildi; ziyafet verildi. Hz. Peygamber, Ebû Tâlib'in evinden Hatice'nin evine taşındı; böylece mutlu yuva kurulmuş oldu. Bu sırada Hz. Peygamber'in yirmi beş, Hatice'nin de kırk veya yirmi sekiz yaşında olduğu kaydedilmektedir.²⁴

Peygamber Efendimiz'in Hz. Hatice ile evliliğinden iki erkek ve dört kız çocukları dünyaya geldi. Bununla birlikte erkek çocuklarının sayısı konusunda ihtilaf vardır. Erkek çocukları Kâsım ve Abdullah kız çocukları da Zeynep, Rukıyye, Ümmü Külsûm ve Fâtıma'dır. Hz. Peygamber'in Tayyib ve Tâhir adlı çocuklarından da bahsedilir. Bunlar bazan iki ayrı çocuk olarak zikredilirken, bazı kaynaklarda Abdullah'ın adları olduğu da nakledilir. İbn Hişâm, Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'den olan²⁵ bütün çocuklarının peygamberlikten önce dünyaya geldiğini, İbn Sa'd ise bunlardan Abdullah'ın İslâm döneminde dünyaya geldiğini ve Tayyib ve Tâhir isimleriyle anıldığını belirtir.²⁶ Peygamber Efendimiz'in Hz. Hatice ile evliliğinden olan bütün çocuklarına halası Safiyye bint Abdülmuttalib'in azatlı cariyesi Ümmü Râfi' Selmâ ebelik yapmıştır. Hz. Peygamber akîka kurbanı olarak erkek çocukları için ikişer, kız çocukları için de birer koyun kesmiştir.²⁷ Câhiliye döneminde kız çocuklarının dünyaya gelmesi üzüntü ve utançla karşılandığından akîka kurbanı sadece erkek çocuklar için kesilmekteydi. Peygamber Efendimiz böyle bir anlayış ve geleneğin hâkim olduğu toplumda kız çocukları için de akîka kurbanı keserek bu ayırımı ortadan kaldırmayı hedeflemiştir.

Peygamber Efendimiz, ilk çocuğu Kâsım olduğu için geleneğe uyularak Ebü'l-Kâsım künyesiyle anılmıştır. Kâsım'ın ne kadar yaşadığı ve ne zaman öldüğü hususunda ihtilaf vardır. Yedi gün veya yedi ay yaşadığı, süt emme yaşını tamamladığı, hatta temyiz yaşında yahut hayvana binecek yaşta öldüğü ileri sürülmüştür.²⁸ İbn İshâk'tan naklen İbn Hişâm, Resûl-i Ekrem'in çocuklarının vefatıyla ilgili olarak yine genel bir ifade kullanarak erkek çocuklarının nübüvvetten önce öldüğünü, kızlarının peygamberlik dönemine ulaşip

²⁴ İbn İshâk, s. 59-61; İbn Hişâm; I-II, 187-192; İbn Sa'd, I, 131-133; Hamidullah, I, 60-64.

²⁵ Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'den başka hanımlarından sadece Mâriye'den İbrahim adlı oğlu dünyaya gelmiş (Zilhicce 8/Mart 630) ve on yedi veya on sekiz aylıkken vefat etmiştir (Şevval 10/Ocak 632 [?]). Bk. Asri Çubukçu, "İbrahim", *DİA*, XXI, 273-274.

²⁶ İbn Hişâm, I-II, 190; İbn Sa'd; I, 133; Yeniçeri, s. 120.

²⁷ İbn Sa'd, I, 133-134.

²⁸ Bk. Asri Çubukçu, "Kâsım", *DİA*, XXIV, 538.

müslüman olduklarını ve Medine'ye hicret ettiklerini kaydeder.²⁹ Kâsım'ın nübüvvetten sonra vefat ettiğini kabul edenlerin en önemli dayanağı, onun ölümünün Kevser sûresinin nüzül sebepleri arasında zikredilmesidir. Buna göre Kâsım öldüğünde müşriklerden biri Resûlullah'ın soyunun kesildiğini iddia etmiş, bunun üzerine Kevser sûresi nâzil olmuştur.³⁰ Bir rivayete göre Kâsım, süt emme çağını tamamlamasına az bir süre kala ölünce Hz. Hatice bu süreyi doldurmadan öldüğüne dair üzüntüsünü dile getirmiş, bunun üzerine Peygamber Efendimiz de onun bu müddeti cennette tamamlayacağını söylemiştir.³¹

En büyük kızları Zeyneb, teyzesi Hâle bint Huveylid'in oğlu Ebü'l-Âs b. Rebî' ile evlendirildi. İslâm döneminde Zeyneb müslüman olduğu halde Ebü'l-Âs uzun süre İslâmiyet'i kabul etmedi. Müşrikler ona, Zeyneb'i boşadığı takdirde kendisini dilediği kızla evlendirmeyi vaad ettikleri halde o, buna razı olmadı. Ebü'l-Âs Bedir Gazvesi'nde müşriklerin safında yer aldı ve esir düştü. Serbest kalması için fidye vermesi gerekiyordu. Zeyneb, bir miktar malla beraber, evlendikleri zaman annesinin kendisine taktığı gerdanlığı fidye olarak gönderdi. Resûlullah (s. a. v.) bunu görünce Hz. Hatice'nin hatırası olduğu için hüzünlendi ve gerdanlığın Zeyneb'e iade edilerek Ebü'l-Âs'ın serbest bırakılmasını söyledi; ancak ondan da kızını Medine'ye göndermesini istedi. Ebü'l-Âs, karısını çok sevmesine rağmen sözünde durarak Zeyneb'i Medine'ye gönderdi. Onun bu davranışından memnun kalan Resûlullah "Bana doğru söyledi ve sözünü tuttu" diye kendisini takdir etti. Ebü'l-Âs, hicretin 6. yılında (m. 627) müslüman oldu ve Medine'ye hicret etti. Hz. Peygamber de altı yıllık bir aradan sonra ona karısını iade etti (Muharrem 7/Mayıs 628). Zeyneb ertesini yıl vefat etti (8/629). Ebü'l-Âs ile Zeyneb'in Ali ve Ümâme adlarında iki çocukları dünyaya geldi. Ali küçük yaşta öldü. Ümâme ise Hz. Peygamber'in çok sevdiği kız torunuydu. Resûlullah (sas) birçok defa onu omuzlarına alarak gezdirir, namaz kılarken sırtına çıkmasına müsaade eder ve onu Mescid-i Nebvî'ye getirirdi. Ümâme, Hz. Fâtıma'nın vefatından sonra Hz. Ali ile evlenmiştir.³²

Rukıyye hicretten yaklaşık yirmi yıl önce doğdu. Resûl-i Ekrem ve Hz. Hatice'nin Kâsım ve Zeyneb'ten sonra üçüncü çocuklarıdır. Annesi ve kızkardeşleriyle birlikte İslâm'ı kabul eden Rukıyye, Ebû Leheb'in oğlu Utbe ile nişanlandı. Ondan bir yaş küçük olan Ümmü Külsûm ise Ebû Leheb'in diğer oğlu Uteybe ile nikahlandı. Ancak Ebû Leheb'in ve karısının İslâm'a şiddetle karşı çıkıp müslümanlara eziyet etmeleri üzerine Tebbet Sûresi nâzil olunca,

²⁹ İbn Hişâm, I-II, 190-191.

³⁰ İbn Sa'd Hz. Peygamber'in çocuklarından ilk vefat edenin Kâsım olduğunu, onun ardından Abdullah'ın vefat ettiğini, müşriklerden Âs b. Vâil'in Hz. Peygamber'in soyunun kesildiğini söylemesi üzerine Kevser sûresinin indiğini kaydeder. Bk. İbn Sa'd, I, 133

³¹ İbn Mâce, "Cenâiz", 27. Ayrıca bk. Asri Çubukçu, "Kâsım", *DİA*, XXIV, 538.

³² İbn Sa'd, VIII, 31, 39; Yeniçeri, s. 131-132; Talat Sakallı, "Ebü'l-Âs", *DİA*, X, 293-294.

Ebû Leheb ve karısı çocuklarına baskı yaparak nişanı bozmalarını istedi. Esasen Resûlullah (s. a. v.) ve Rukıyye de bunu istemekteydi. Böylece henüz düğün yapılmadan Rukıyye ve Ümmü Külsûm, Utbe ve Uteybe'den ayrıldı. Ardından Rukıyye Hz. Osman ile evlendi ve onunla birlikte İslâmiyet'in 5. yılında (m.615) Habeşistan'a hicret eden ilk kabileye katıldı. Hz. Osman ile Rukıyye, Peygamber Efendimiz henüz Mekke'de iken Habeşistan'dan döndüler ve ardından Medine'ye hicret ettiler. Rukıyye, Bedir Gazvesi için hazırlıkların yapıldığı sırada hastalandı. Rukıyye'nin rahatsızlığından dolayı Peygamber Efendimiz Hz. Osman'ın Medine'de kalmasını istedi. Rukıyye bu sırada vefat etti. O toprağa verildiği sırada Bedir zaferinin kazanıldığı müjdesi Medine'ye geldi (17 Ramazan 2/14 Mart 624). Müslümanlar üzüntü ve sevinci bir arada yaşadılar. Bedir'den Medine'ye dönen Peygamber Efendimiz Rukıyye'nin kabri başında oldukça duygulandı ve gözleri yaşardı. Habeşistan'da ilk çocuğuna hamile iken düşük yapan Rukıyye'nin daha sonra bir oğlu dünyaya gelmiş ve Hz. Peygamber (s. a. v.); ona Abdullah adını vermişti. Habeşistan'da doğduğu da rivayet edilen Abdullah, hicretin 4. yılında (m. 625) bir horozun yüzünü gagalamasıyla açılan yara sonucu küçük yaşta vefat etti. Peygamber Efendimiz, Rukıyye'nin vefatından sonra diğer kızı Ümmü Külsûm'ü Hz. Osman'la evlendirdi. Onların bu evlilikten çocukları olmadı. Ümmü Külsûm, ablası Zeyneb'ten bir yıl sonra hicretin 9. yılında (m. 630) vefat etti. Resûlullah Efendimiz çok sevdiği bu kızını da göz yaşları içinde toprağa verdi.³³

Fâtıma, Peygamber Efendimiz'e vahyin gelmesinden yaklaşık bir yıl önce (m. 609), bazı tarihçilere göre ise Kureyş'in Kâbe'yi yeniden inşa ettiği yıl (m. 605) doğdu. Zeyneb ile Rukıyye'den küçük, Ümmü Külsûm'den büyük olduğu söylenmekteyse de kızların en küçüğü olduğuna dair görüş daha doğru kabul edilmektedir. Peygamber Efendimiz Fâtıma'yı çok sever, henüz altı yaşındayken kaybettiği annesinin hasretini onunla gidermeye çalışırdı. Bu sebeple Fâtıma "Ümmü ebîhâ" (babasının annesi) diye de anılmaktadır. Ayrıca "beyaz, parlak ve aydınlık yüzlü kadın" anlamında Zehrâ, "iffetli ve namuslu kadın" anlamında Betûl lakaplarıyla da bilinir. Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret ettikten bir süre sonra Hz. Fâtıma, kardeşi Ümmü Külsûm'la birlikte, Hz. Ali ile annesi Fâtıma bint Esed, Resûlullah'ın Hz. Hatice'nin vefatından sonra evlendiği Sevde bint Zem'a ve Hz. Ebû Bekir'in ailesinden oluşan kabileyle Medine'ye hicret etti. Hicretin 2. yılında (m. 624) Hz. Ali ile evlendi. Hz. Peygamber, amcası Ebû Tâlib'in en küçük oğlu olan Hz. Ali'yi, beş yaşlarında iken Mekke'de başgösteren kıtlık üzerine maddî sıkıntılarla karşı karşıya kalan amcasının yükünü hafifletmek için himayesine almış, böylece Hz. Peygamber'in ailesine katılan Hz. Ali, hicrete kadar onun

³³ İb Sa'd, VIII, 36-39; Yeniçeri, s. 125-127.

yanında yetişmişti.³⁴ İlk müslümanlardan olan Hz. Ali İslâm'ı kabul eden ilk çocuk olmuş, hicret sırasında Hz. Peygamber'in isteği üzerine müşrikler tarafından yokluğunun fark edilmemesi için onun yatağına yatarak onları oyalamış, ardından az önce belirtildiği üzere Medine'ye hicret etmişti. Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin evliliklerinden, hicretin 3. yılında (m. 625) ilk çocukları Hz. Hasan ve bir yıl sonra da Hz. Hüseyin doğdu. Daha sonraki yıllarda Muhassin ile Ümmü Külsûm ve Zeyneb dünyaya geldi. Bunlardan Muhassin küçük yaşta öldü. Peygamber Efendimiz Hz. Fâtıma'yı görünce sevinir, kendisini ayakta karşılar, elini tutarak yanaklarından öper, ona iltifat edip yanına veya kendi yerine oturturdu. Resûlullah (s. a. v.) hem kızına hem de damadına derin sevgi besler, bu sevgisini söz ve fiilleriyle ifade ederdi. Evlerine ziyarete gittiğinde bir yanına Hz. Ali'yi, bir yanına da Hz. Fâtıma'yı alarak aralarına otururdu. Resûlullah'ın Hz. Fâtıma'dan başka bütün çocukları kendisinden önce vefat etmiştir. Peygamber Efendimiz vefatının yaklaştığını hissedince bunu Hz. Fâtıma ile paylaşmış, Fâtıma ağlamaya başlayınca, ailesinden ilk önce kendisine onun kavuşacağını, ayrıca onun mü'min kadınların efendisi olduğunu müjdeleyerek sevindirmiştir. Hz. Fâtıma Peygamber Efendimiz'den altı ay kadar sonra 3 Ramazan 11 (22 Kasım 632) tarihinde vefat etmiştir. Peygamber Efendimiz Hz. Fâtıma'dan olan torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i çok sever, "*Allahım ben onları seviyorum, sen de sev*" diye duâ ederdi. Onların isteklerini yerine getirir, onlarla oyun oynar, sırtına bindirip gezdirir, hatta namaz sırasında secdede iken sırtına bindiklerinde ininceye kadar bekler, onların "cennetin efendileri" olduğunu söylerdi. Bilindiği gibi Hz. Hasan 28 Safer 49'da (7 Nisan 669) Medine'de vefat etmiş, Hz. Hüseyin ise 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Yezîd b. Muâviye'nin askerleri tarafından Kerbelâ'da acımasızca şehid edilmiştir. Peygamber Efendimiz'in soyu Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vasıtasıyla devam etmiştir.³⁵

Hz. Hatice ile evliliği sırasında Hz. Peygamber'in ailesine Hz. Ali'den başka bir kişi daha katılmıştır. Bu, Hz. Hatice'nin kendisine hediye ettiği ve onun da hürriyetine kavuşturup evlâtlık edindiği Zeyd b. Hârise'dir. Kelb kabilesine mensup Zeyd, aslen hür olduğu halde annesiyle akrabasını ziyarete giderken kaçırılıp köle olarak Mekke'deki Ukâz panayırında satılığa çıkarılmış, Hatice'nin yeğeni Hakîm b. Hizâm onu satın alarak halasına hediye etmişti. Hz. Peygamber'in hizmetinde olduğu sırada Zeyd'in babası ve amcası uzun aramalardan sonra onun Mekke'de olduğu haberi üzerine buraya gelip onu istemişler, Hz. Peygamber de Zeyd'i çağırarak isterse kendi yanında kalabileceğini, bununla birlikte isterse

³⁴ Hz. Peygamber, Ebû Tâlib'in maddî sıkıntı içinde olduğunu görünce diğer amcası Abbas'la konuşmuş, kendisi Hz. Ali'yi, Abbas da Ca'fer'i yanına alıp bakımını üstlenmişlerdir. İbn Hişâm, I-II, 246.

³⁵ İbn Sa'd; VIII, 19-30; Yeniçeri, s. 127-129; M. Yaşar Kandemir, "Fâtıma", *DİA*, XXII, 219-223.

babasıyla birlikte gidebileceğini belirtmiş, Zeyd de babasının ısrarına rağmen çok sevdiği Hz. Peygamber’i tercih etmişti.³⁶

Hız. Hatice hicretten üç yıl kadar önce 10 Ramazan’da (19 Nisan 620) vefat etti. Peygamber efendimiz Hz. Hatice’nin ölümüne çok üzölmüş, özellikle küçük yaştan beri kendisini himaye edip destekleyen amcası Ebû Tâlib’i üç gün önce kaybetmiş olduğu için acısı daha da artmıştı. Bu sebeple Ebû Tâlib ve Hz. Hatice’nin vefat ettikleri yıl “Hüzün Yılı” (Senetü’l-hüzn) olarak isimlendirilir. Hz. Hatice yirmi beş yıla yakın bir süre evli kaldığı Hz. Peygamber’e her zaman maddî ve manevî açıdan destek oldu. Peygamberimize ilk inanan kimse Hz. Hatice olup en sıkıntılı zamanlarda onun yanında yer aldı. Hz. Peygamber’in ilk eşi ve İbrahim dışındaki çocuklarının annesidir. Hz. Peygamber onun iyiliklerini ve vefasını hiçbir zaman unutmadı. Bilindiği gibi Peygamberimiz onun sağlığında başka bir kadınla evlenmemiş, onun vefatından bir süre sonra da çeşitli sebeplere dayalı olarak evlilikler yapmıştır. Hz. Hatice’yi her zaman hayırla yâd eden, birlikte yaşadıkları hatıraları anlatıp minnet ve sevgiyle anarak onun için Allah’a duâ etmekten büyük haz duyan Peygamberimiz (s. a. v.) bir defasında şöyle buyurmuştur: *“Allah bana ondan daha hayırlısını vermemiştir: Herkes benim peygamberliğimi inkâr ederken, o bana inandı. Herkes beni yalanlarken o tasdik etti. İnsanlar mallarını esirgerken o maliyla bana destek oldu. Allah bana ondan çocuklar nasib etti”*.³⁷

---

³⁶ İbn Sa’d, III, 40-47.

³⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 117-118. Ayrıca bk. M. Yaşar kandemir, “Hatice”, *DİA*, XVI, 465-466.

KÂBE HAKEMLİĞİ

Milâdî 605 yılında, Hz. Peygamber otuz beş yaşlarında iken Kureyşliler Kâbe'yi tamire karar verdiler. Çünkü Kâbe yangın ve sel baskınına maruz kalmış ve zarar görmüştü. O zamanlar Kâbe fazla yüksek değildi ve üzerinde çatı yoktu. Bu nedenle kapı kilitlense bile hırsızlar içeri girebilirdi. Nitekim bir süre önce mabede hediye edilen değerli eşya ve paralardan oluşan hazineden bir miktar çalınmıştı.³⁸

Kâbe tamir edilecekti, ancak malzemeye ihtiyaç vardı. O sırada bir Bizans gemisinin Cidde yakınlarındaki Şu'aybe limanında karaya oturduğu haberi Mekke'ye ulaştı. Gemi Habeşistan'daki bir kilise tamirinde kullanılmak üzere mermer, kereste ve demir yüklü olup Bizans İmparatoru'nun emriyle Mısır'dan gönderilmişti. Velîd b. Mugîre ve arkadaşları Şu'aybe'ye giderek geminin kerestelerini satın aldıkları gibi gemide bulunan marangoz ve inşaat ustası Bâkûm er-Rûmî'yi de Kâbe'nin tamiri için Mekke'ye davet ettiler.³⁹

Bütün Kureyş kabileleri, aralarında kura çekerek tamir için işbölümü yaptı. Herkes malzeme teminine yardımcı olacak ve belirli bir miktar katılma payı ödeyecekti. Hz. Peygamber'in babası tarafından dayısı sayılan Ebû Vehb b. Amr veya Velîd b. Mugîre inşaaata katkıda bulunacak olanlara şöyle seslendi: "Ey Kureyşliler! Kâbe için vereceğiniz para temiz ve helâl kazanç olsun. Buraya haram sokmayın. Fuhuş veya faizden elde edilen veya zulüm ve haksızlıkla başkasından alınan hiçbir şeyi buraya bulaştırmayın."⁴⁰ Sonunda inşaaata başlandı. Öncelikle tüm duvarlar yıkıldı ve Hz. İbrahim'in attığı temellere kadar inildi. Kureyşliler yeni taşlar toplayıp bu temel üzerine bina etmeye başladılar. Peygamber Efendimiz de bu tamire katıldı ve amcası Abbas'la birlikte taş taşıyıp yardımcı oldu.⁴¹

Kureyşliler binanın yüksekliğini dokuz arşından onsekiz arşına çıkardılar. Ancak toplanan malzeme yeterli olmadığı için binayı daha küçük tuttular. İnşaat sırasında yarım daire şeklindeki bir yeri Kâbe dışında bıraktılar; burasını göğüs hızasına gelen ve Hatîm adı verilen bir duvarla çevirip Kâbe'den olduğu anlaşılısın diye taşla döşediler; Kâbe'den sayıldığı halde ondan ayrı bırakıldığı için de "Hicr" veya "Hicru İsmâil" adını verdiler. Kâbe'nin üstünü örttüler, kapısının eşliğini de eskisine göre daha yüksekte tuttular.⁴²

Nihayet Kâbe yeniden inşâ edildi. Ancak Hacerülesved'in yerine yerleştirilmesi

³⁸ İbn Hişâm, I-II, 192-193; Halebî, I, 229-230.

³⁹ Ezrakî, I, 157-158; İbn Sa'd, I, 145.

⁴⁰ İbn Hişâm, I-II, 194; Köksal, II, 180

⁴¹ Ezrakî, I, 158-159; İbn Hişâm, I-II, 195; Köksal, II, 181-182.

⁴² Ezrakî, I, 158; Köksal, II, 186-187.

hususunda anlaşmazlık çıktı. Çünkü bu şerefli görevi hiçbir kabile, başkasına bırakmak istemiyordu. Tartışma birkaç gün devam etti; hatta bu yüzden savaşmayı bile göze alanlar oldu. Nihayet Kureyş'in ileri gelenlerinden Ebû Ümeyye b. Mugîre, "Benî Şeybe kapısından Kâbe'ye ilk giren kimsenin vereceği karara uyulmasını" teklif etti; Kureyşliler bu teklifi benimseyip beklemeye başladılar. Kapıdan Hz. Peygamber'in girdiği görülünce orada bulunanlar "İşte el-Emîn, işte Muhammed geldi!" diyerek memnuniyetlerini ifade ettiler. Hz. Peygamber, bir örtü getirterek Hacerülesved'i onun üzerine koydu, bütün kabile reislerinin iştirakiyle örtüyü kaldırdı, konulacağı hizaya gelince de taşı kendi elleriyle alıp yerine yerleştirdi.⁴³ Böylece Kureyşliler arasında çıkmak üzere olan bir çatışmanın da önüne geçilmiş oldu.⁴⁴

İLK VAHYİN GELİŞİ

Kâbe'nin tamiri ve Hacerülesved'in yerine konulmasından sonra Peygamber Efendimizin, Allah hakkında düşünmeye, O'na nasıl iman ve ibadet edileceğini araştırmaya daha fazla yöneldiği farkedilmekteydi. Mekkeliler'in ve diğer birçok Arap kabilesinin putlarına hiç ilgi göstermeyen Hz. Peygamber, akli ve hisleriyle putlara tapmanın faydasızlığı sonucuna ulaşmıştı. Belki de tek tanrı inancına dayalı Hz. İbrâhim'in dini üzere olmaya çalışan az sayıdaki Hanîfler gibi düşünüyordu. Ancak neyi ve nasıl yapacağını bilememenin ıstırabını yaşarken inzivaya çekilmekten hoşlanmaya başladı ve risâletinin birkaç yıl öncesinden itibaren her Ramazan ayında, dedesi Abdülmuttalib ve diğer bazı Kureyşliler'in yaptığı gibi, Hira dağındaki mağarada münzevi bir hayat yaşamaya başladı. Yiyeceği tükenince şehre iniyor, fakirlere yardımda bulunuyor, Kâbe'yi tavaf ediyor ve evden yiyecek alarak tekrar mağaraya dönüyordu. Zaman zaman hanımı Hatice'yi de yanına alıyordu.⁴⁵

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah bu dönemde bir ara "sâdik (doğru) rüyalar" görmeye başlamış, altı ay devam eden bu süreçte gördüğü rüyalar aynen çıkmıştır.⁴⁶ Kaynaklarda ayrıca Hz. Peygamber'in bu dönemde kendisini "Esselâmü aleyke yâ Resûlallâh" (Sana selâm olsun ey Allah'ın elçisi) şeklinde selamlayan sesler duyduğu, etrafına dönüp bakınca kimseyi göremediği için merak içerisinde kaldığı, bu seslerin ağaçlar

⁴³ Ezrakî, I, 159; İbn Hişâm, I-II, 196-197;

⁴⁴ Kâbe tamiri konusunda bk. İbn Hişâm, I-II, 192-197; İbn Sa'd, I, 145-148; Hamidullah, I, 68-70; Köksal, II, 174-184; Küçükaşçı, *Haremeyn*, s. 43-46.

⁴⁵ İbn Sa'd, I, 194; Halebî, I, 381; Mustafa Fayda, "Muhammed", *DİA*, XXX, 410.

⁴⁶ Buhârî, "Bed'ü'l-vahy", 3, "Tefsîr", 96/1; Müslim, "İmân", 160

ve kayalıklardan geldiğine dair ifadeler de yer almaktadır.⁴⁷ Buraya kadar anlatılan ve bir kısmı olağanüstü nitelik taşıyan hususlardan hareketle bu dönemin vahye hazırlık süreci olduğunu söylemek mümkündür.

Nihayet 610 yılı Ramazan ayının son on günü içinde muhtemelen yirmiyedinci gece bazı rivayetlere göre pazartesi günü Efendimiz Hira’da iken sabaha karşı Cebrâil gelerek ona Allah tarafından peygamber olarak görevlendirildiğini haber verdi. Bu ilk vahyi Hz. Peygamber şöyle anlatmaktadır:

O gece Cebrâil bana gelerek “Oku!” (İkra’) dedi. Ben okuma bilmediğimi söyledim. Bunun üzerine melek beni aldı; dayanabileceğim son noktaya kadar sıktı. Ardından beni bırakıp tekrar “Oku!” dedi. Cevaben yine “Ben okuma bilmem” deyince tekrar son noktaya kadar sıktı ve “Oku!” dedi. Ben “Ne okuyayım?” diye cevap verince melek beni üçüncü defa takatım kesilinceye kadar sıktı ve bıraktıktan sonra şu âyetleri okudu⁴⁸: “Yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı bir embriyodan (‘alak) yarattı. Oku! Senin Rabbin en büyük kerem sahibidir. Kalemle yazmayı öğreten, insana bilmediklerini belleten odur”⁴⁹.

İnsanlığın son peygamberine görevinin bilfiil tevdi edildiği bu olayla birlikte tarihin akışını değiştirecek bir süreç başlıyordu. Peygamber Efendimizin heyecanlanıp korkuya kapılması tabiiydi. Hemen Hira’dan ayrılarak evine gitti, yatağa girerek eşi Hatice’den üstünü örtmesini istedi ve bir müddet uyudu. Uyandıktan sonra başından geçenleri eşi Hz. Hatice validemize anlattı. Hz. Hatice “Allah hiçbir zaman seni utandırıp üzmeyecektir. Çünkü sen akrabamı gözetir, doğruyu söyler, âcizlerin elinden tutarsın; yoksullara yardım eder, misafirleri ağırlarsın; haksızlığa uğrayanların yanında yer alırsın” demek suretiyle samimi duygularını dile getirip teselli etti ve kendisine inandığını belirtti. Ardından Hz. Peygamber’i kendi amcasının oğlu olan Varaka b. Nevfel’e götürdü. Kitâb-ı Mukaddes’i bilen yaşlı bir hıristiyan olan Varaka, onu dinledikten sonra kendisine gelen meleğin bütün peygamberlere vahiy getiren melek olduğunu söyledi. Ardından da şunları ekledi: “Sana yalancı diyecekler; kötü davranacaklar. Sana savaş açıp bu şehirden çıkaracaklar. Ben o günlere ulaşırsam Allah için sana yardımcı olacağım”.⁵⁰

Böylece asırlardır devam edegelen ve kıyamete kadar da devam edecek olan İslâm’ın nuru, Hira Dağı’nda doğdu ve Mekke’den etrafa yayılarak bütün insanlığı aydınlatmaya başladı. Mekke ve Medine başta olmak üzere bütün Arap yarımadası, kısa

⁴⁷ İbn Hişâm, I, 234.

⁴⁸ İbn Hişâm, I-II, 236-237.

⁴⁹ el-Alak 96/1-5.

⁵⁰ İbn Hişâm, I-II, 238.

sürede, ilâhî kelâm Kur'ân'ın ve Allah Resûlü'nün gösterdiği hidayet rehberliğinde önemli değişikliklere sahne oldu.

O'na, ehl-i beytine ve ashâbına salâtü selâm olsun.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed Cevdet Paşa, *Peygamber Efendimiz Sallallâhü Aleyhi ve Sellem* (Sadeleştiren: Muallim Mahir İz, Neşre hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ), İstanbul 2006.

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I-VI, Kahire 1313.

Algül, Hüseyin, *İslâm Tarihi*, I, İstanbul 1986.

Algül, Hüseyin, *Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed*, Ankara 2006.

Apak, Adem, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi I: Hz. Muhammed (s. a. v.) Dönemi*, İstanbul 2006.

Avcı, Casim, *Muhammedü'l-Emin: Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı*, İstanbul 2008.

Avcı, Casim (Editör), *Son Peygamber Hz. Muhammed: Hayatı, Şahsiyeti, İslâm Dini ve Kültüründeki Yeri*, İstanbul 2007.

Avcı, Casim (Editör), *İlk Dönem İslâm Tarihi*, Eskişehir 2014.

Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf* (nşr. Muhammed Hamidullah), I, Kahire 1959.

Cevâd Ali, *el-Mufassal fî târihi'l-'Arab kable'l-İslâm*, I-X, Beyrut 1968-1978.

Ezrakî, Ebü'l-Velîd, *Ahbâru Mekke ve mâ câe fihâ mine'l-âsâr* (nşr. Rüşdî Sâlih Melhas), I-II, Beyrut 1399/1979.

Fayda, Mustafa, "Muhammed -Hayatı-", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXX, 408-423.

Halebî, Ali b. Burhâneddîn, *İnsânü'l-'uyûn: es-Sîretü'l-Halebiyye*, I, Beyrut, ts.

Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi* (trc. Salih Tuğ), I-II, İstanbul 1424/2003.

Hamidullah, "Hz. Peygamber'in İslâm Öncesi Seyahatleri" Çeviren: Abdullah Aydın, *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, IV (Ankara 1980), 327-342.

İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureyş* (nşr. Hurşîd Ahmed Fârûk), Beyrut 1405/1985.

- İbn Habîb, *el-Muhabber* (nşr. Ilse Lichtenstadter), Haydarabad-Dekken 1361/1942.
- İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye* (nşr. Mustafa es-Sekâ v. Dğr.), I-II, 1375/1955.
- İbn Kesîr, *es-Sîretü'n-Nebeviyye* (nşr. Mustafa Abdülvâhid), I, Beyrut, ts.
- İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (nşr. Ali Şîrî), I-II, Beyrut 1408/1988
- İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), I, Beyrut 1388/1968.
- Köksal, M. Âsım, *İslâm Tarihi*, I-II, İstanbul 1987.
- Küçükaşçı, Mustafa S., *Cahiliye'den Emevîlerin Sonuna Kadar Haremeyn*, İstanbul 2003.
- Lings, Martin, *Hz. Muhammed'in Hayatı* (trc. Nazife Şişman), İstanbul 1998.
- Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara 2003;
- Süheylî, Abdurrahman, *er-Ravzu'l-ünüf* (nşr. Abdurrahman el-Vekîl), I-VII, Kahire 1387-90/1967-70.
- Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd* (nşr. Mustafa Abdülvâhid ve dğr.), I-X, Kahire 1395-1415/1975-95.
- Taberî, *Târîhu'r-rusül ve'l-mülük* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim), II, Kahire 1986.
- Uyar, Gülgün, *Hz. Muhammed'in Risâlet Öncesi Hayatına Dair Bazı Rivâyet Farklarının Tesbiti*, basılmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1993;
- Watt, W. Montgomery, *Hz. Muhammed Mekke'de* (trc. M. Rami Ayas-Azmi Yüksel), Ankara 1986.
- Yeniçeri Celal, *Hz. Muhammed ve Yaşadığı Hayat: Peygamber, Devlet Başkanı, Aile Reisi*, İstanbul 2000.
- Yiğit, İsmail-Raşit Küçük, *Siyer-i Nebi Hazreti Muhammed (S. A. V.)*, İstanbul 2006.